

Hoe normaal denken we?

AUTEUR BAS VAN LEEUWEN

Waar zou de ruimtelijke ordening zijn zonder planningsparadigma's? Deze manieren van denken zijn van groot belang om elkaar te begrijpen. Hoogleraar architectuur- en stedenbouwschiedenis aan de Rijksuniversiteit van Groningen Auke van der Woud laat in 'Een nieuwe wereld' (2006) zien hoe het 'normaal denken' in Nederland is ontstaan.

In de spits zie je vrijwel iedereen op het station geërgerd op zijn horloge kijken als er weer eens een trein vertraging heeft. "Waarom kan die trein niet gewoon op tijd komen?" In de negentiende eeuw was het nog verre van gewoon dat er überhaupt treinen reden en was het onmogelijk om op tijd te rijden. Elke plaats in Nederland gebruikte namelijk de plaatselijke ware tijd die werd vastgesteld op basis van de lokale zonnestand. Pas bij de opkomst van de spoorwegen en de telegrafie werd er een uniforme tijd ingevoerd, maar ook daarna werden nog vele jaren de ware en uniforme tijd naast elkaar gebruikt. Van der Woud beschrijft hoe in de loop der tijd allerhande zaken, zoals een uniforme tijd, normaal zijn geworden. Hij voert ons terug naar de periode van 1850 tot 1900 om inzicht te geven in het ontstaan van massamobiliteit en -communicatie en de impact daarvan op ons denken.

Aan de hand van tijdschriftartikelen uit onder meer 'De Nederlandse Stoompost', 'De Economist' en de 'Practische Volks-Almanak' wordt in het eerste deel van het boek duidelijk hoe de middenklasse geïnterformeerd werd over de veranderende wereld. Berichten over stoomschepen, spoor-tunnels door de Alpen, nieuwe machines en gymnastiek maakten het lezerspubliek duidelijk dat de mens de wereld aan het onderwerpen was. Tijd, ruimte, de aarde, het menselijk lichaam: alles werd beheersbaar. In het tweede deel gaat Van der Woud in op de nieuwe gemeenschappelijke visie op de werkelijkheid: het normaal denken, dat ingenieurs, aardrijkskundigen, toeristen en bestuurders een systematische aanpak bood om het nieuwe Nederland vorm te geven.

In het derde deel van het boek wordt beschreven hoe Nederland daadwerkelijk wordt onderworpen: spoorwegen worden

aangelegd, rivieren worden beheersbaar gemaakt en krijgen een normaalbedding, wegen worden verhard en telegraaf- en later telefoonlijnen worden aangelegd.

Van der Woud houdt het niet bij een opsomming van allerlei nieuwe stelsels. Hij haalt Schopenhauers 'Die Welt als Wille und Vorstellung' (1819) aan om uit te leggen dat de werkelijkheid volgens hem een subjectieve constructie is. In de beschreven periode werd het normaal denken er bij de Nederlanders ingeslepen. 'Een nieuwe wereld' beschrijft uitvoerig hoe het normale vorm kreeg en het abnormale of onaangepaste verdween. Door impliciet en expliciet afspraken te maken over wat er toe doet en wat niet werd een bepaalde richting gegeven aan de maatschappij.

Van der Woud gebruikt Nederland als casus om te laten zien hoe men gewend is geraakt aan het normaal denken. In die zin toont het boek meer verwantschap met verhandelingen over planmatig denken dan met geschiedschrijvingen. Engelsdorp Gastelaars waarschuwde dit jaar in Ruimte in Debat bijvoorbeeld voor de gevaren van

Tijd, ruimte en het menselijk lichaam: alles werd beheersbaar.

doctrinair plannen. Dat maakt het volgens hem namelijk moeilijk om te reageren op nieuwe ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen en negeert nieuwe inzichten.

Vanuit een andere invalshoek legt Krugman in 'Development, geography, and economic theory' (1998) uit waarom economische geografie en de ontwikkelingstheorie, wetenschappelijke stromingen die volgens de huidige inzichten zeggingskracht hebben, nooit voedingsbodem hebben gevonden in de mainstream economie. Hij ver-

klaart dit door te wijzen op de dominantie van kwantitatief onderzoek. Krugman gebruikt de weersvoorspelling daarbij als metafoor. Voordat het weer systematisch werd voorspeld met behulp van berekeningen en modellen ging men af op volkswijsheden. Doordat het 'berekenen' van het weer normaal werd, raakten deze wijsheden in de vergetelheid, hoewel ze wel een kern van waarheid bevatten.

Auke van der Woud is niet de eerste die het ontstaan van het nieuwe Nederland beschrijft, maar hij is er in geslaagd om niet alleen een interessante periode uit de Nederlandse geschiedenis op een fijne en boeiende manier te beschrijven, maar ook een bruikbaar kader te bieden om naar deze zich vormende werkelijkheid te kijken. En anders dan Krugman en Engelsdorp Gastelaars velt hij geen oordeel. Met het aanbieden van de theorie en de feiten geeft hij de lezer alle ruimte om voor zichzelf te bedenken wat normaal denken voor hem betekent.

Auke van der Woud (2006) Een nieuwe wereld. Het ontstaan van het moderne Nederland. Amsterdam: Bert Bakker. ISBN 9789035129832

Literatuurselectie

Engelsdorp Gastelaars, R. v. (2007) De gevaren van doctrinair plannen. Ruimte in Debat 2007, 2. Den Haag: Ruimtelijk Planbureau.

Paul Krugman (1998) Development, geography, and economic theory. Cambridge: MIT Press.

AGORA - Tijdschrift voor sociaal-ruimtelijke vraagstukken - 2007 - 4 - jaargang 23

een uitgave van de Stichting Tijdschrift AGORA - verschijnt vijf keer per jaar

REDACTIEADRES

Redactie Tijdschrift AGORA
 Faculteit Geowetenschappen - Universiteit Utrecht
 Postbus 80.115
 3508 TC Utrecht
 [e] agora@geog.uu.nl
 [i] www.agoraweb.nl
 [postbanknummer] 61 65 799

REDACTIE

Jesper van Loon (hoofdredactie), Marloes Wevers (eindredactie), Thomas Boelaars (beeldredactie), Tina Kelder (penningmeester), Fieke van Leest (penningmeester), Veronique van Acker, Raffael Argioli, Ivo Beenakker, Richard Buijtendijk, Lomme Devriendt, Mirjam Fokkema, Rosa Gärtner, Wouter van Gent, Rogier van der Groep, Christien Klaufus, Bas van Leeuwen, Sander Lenferink, Ilse van Liempt, Martijn van der Linden, Tineke Lupi, Bruno Meeus, Femke Meijer, Leeke Reinders, Yvonne Rijpers, Katja Rusinovic, Frans Schrijver, Nick Schuermans, Wessel Simons, Casper Stelling, Martin Zebracki.

REDACTIEADVIEZEN

Justin Beaumont, Marco Bontje, Ben Derudder, Steven Kromhout, Maarten Loopmans, Ben de Pater, Justus Uitermark, Filip De Maesschalck.

DTP BINNENWERK

GeoMedia - Universiteit Utrecht

GRAFISCHE VORMGEVING COVER

Thomas Boelaars

DRUK

A-D Druk bv - Zeist

ABONNEMENTEN (per jaar)

Bibliotheken, bedrijven, instellingen	€ 44,00
Studenten	€ 16,00
Overigen	€ 22,50
KNAG-leden krijgen een korting van	€ 5,00

Alle studenten Sociale Geografie & Planologie aan de Universiteit van Amsterdam en de Katholieke Universiteit Leuven, en alle eerstejaars bachelors van de Universiteit Utrecht en de Rijksuniversiteit Groningen krijgen via hun instituut een exemplaar. Abonnementen worden verlengd tenzij opgezegd vóór 1 december van het lopende jaar.

ARTIKELN

Artikelen, mededelingen en reacties kunnen worden aangeboden aan het redactieadres. Dit geldt ook voor mededelingen en aankondigingen met betrekking tot congressen, studiedagen en andere evenementen op het gebied van de sociaal-ruimtelijke wetenschappen. Auteursrichtlijnen zijn bij de redactie beschikbaar. Artikelen overnemen is toegestaan met toestemming van auteurs en bronvermelding.

ADVERTENTIES/SCRIPTIES

Informatie via agora@geog.uu.nl

De uitgave van AGORA wordt mede mogelijk gemaakt door steun van de Faculteit Geowetenschappen (UU), het C.M.Kaninsituut (UvA), de Afdeling Sociale en Economische Geografie (KU Leuven), de faculteit Ruimtelijke Wetenschappen (RUG) en het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG).

© 2007 Stichting Tijdschrift AGORA - ISSN 1380-6319

Het volgende nummer

Een thema als kunst en de stad leidt al snel tot een oneindig scala van associaties. Het meest voor de hand ligt het verschijnsel van beeldende kunst in de stedelijke openbare ruimte. Van controversiële kunstwerken in het publieke domein zijn legio voorbeelden. Denk bijvoorbeeld aan Kabouter Buttplug van 'shockartist' Paul McCarthy in Rotterdam - een bronzen Kerstman, zwaaiend met een reuzendildo - die voor grote maatschappelijke opwinding zorgde.

Daarmee houdt de relatie tussen kunst en de stad echter niet op. We kunnen zowel denken aan kunst in de stad, zoals straattheater en graffiti, als aan kunst vóór de stad, als gemeenschapsbevorderend element in stedelijke vernieuwingsprojecten of als propagandamiddel. En wat te denken van de stad in de kunst? In films als 'Manhattan' (1979) van Woody Allen en dichter bij huis 'Amsterdamned' (1988) van Dick Maas zijn respectievelijk New York en Amsterdam veel meer dan een toevallig decor: ze spelen de hoofdrol. In deze kunstdiscipline wordt het imago en de rol van de grote stad in het collectieve bewustzijn vormgegeven. Tot slot leidt deze associatieve gedachtegang tot de stad als kunst. In Azië en Zuid-Amerika worden regelmatig volledige steden uit de grond gestampt, geheel ontsproten aan het brein van een en dezelfde stedenbouwkundige of architect, zoals Brasilia van Oscar Niemeyer. Ten tijde van het communisme was dit fenomeen ook Oost-Europa ook niet vreemd.

De ambitie van AGORA's aanstaande themanummer is te tonen dat de relaties tussen kunst en stedelijkheid complexer en veelzijdiger zijn dan de populaire discussies over city marketing, de creatieve klasse en het broedplaatsenbeleid doen vermoeden.

Foto: Martin Zebracki

Pre Press b.v.
A-D Druk b.v.

Dé specialisten voor het
vervaardigen
van uw dissertatie.

Vraag geheel vrijblijvend
advies of
een prijsopgave.

Contactpersonen

Pre Press b.v.
John van Kessel
Johannes Postlaan 2A
3705 LN Zeist
telefoon 030-6040460

DDC